

Задоя К.П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА МОДЕЛЬ «СТАДІЙ» («ВИМІРІВ») КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТА АНГЛІЙСЬКОГО ПІДХОДІВ ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Українська доктрина кримінального права, як правило, описує роботу кримінального права за допомогою аналітичної моделі, яка називається «механізм кримінально-правового регулювання». Не існує єдиної точки зору щодо структури механізму кримінально-правового регулювання. Також є декілька підходів до визначення динаміки механізму кримінально-правового регулювання: «однорежимний», згідно з яким кримінальне право починає «працювати» з моменту вчинення особою акту поведінки, який порушує норму-заборону кримінального права; «дворежимний», згідно з яким початок «роботи» механізму кримінально-правового регулювання пов'язується з набуттям чинності заборонаю кримінального права, а у разі вчинення особою акту поведінки, який порушує норму кримінального права, «активується» інший «режим функціонування механізму кримінально-правового регулювання»; «трирежимний» підхід подібний до попереднього, однак передбачає виокремлення ще одного «режиму функціонування механізму кримінально-правового регулювання», який пов'язується з актом застосування норми кримінального права, яким є обвинувальний вирок суду. Механізм кримінально-правового регулювання як аналітична модель, покликана описати роботу кримінального права, має низку серйозних вад. «Однорежимний» підхід до механізму кримінально-правового регулювання заперечує те, що норми кримінального права регулюють поведінку людей. Натомість висловлюється думка, що це роблять норми інших галузей права (цивільного, адміністративного тощо). Однак у такому разі втрачає сенс вимога правової визначеності норм кримінального права, яка є наріжним каменем сучасної юриспруденції. Усі варіанти механізму кримінально-правового регулювання визнають право держави вимагати від особи дотримання норми кримінального права та обов'язок особи піддатися кримінально-правовим наслідкам, що виникає від моменту вчинення акту поведінки, який порушує норму-заборону кримінального права. Однак такі право та обов'язок є ілюзорними й суперечать конституційним положенням про основоположні права людини.

*Англійський юрист Е. Сайместер обстоює інший погляд на «роботу» кримінального права – модель «стадій» («вимірів») кримінального права. На думку цього автора, є дві «стадії» функціонування кримінального права, як-от *ex ante* та *ex post*. *Ex ante* кримінальне право окреслює заборонені діяння та застерігає громадян не вчиняти цих діянь. *Ex post* кримінальне право висловлює осуд (засуджує) та карає осіб, які порушують заборони. Така аналітична модель вільна від вад, властивих механізму кримінально-правового регулювання, та краще описує його функціонування.*

Ключові слова: *норми кримінального права, механізм кримінально-правового регулювання, стадії кримінального права, заборона, засудження.*

Постановка проблеми. Механізм кримінально-правового регулювання (далі – МКПР) є звичною для української кримінально-правової доктрини аналітичною моделлю, покликаною пояснити функціонування («роботу») кримінального права. Однак усі варіанти МКПР, які обстоюють в українській кримінально-правовій доктрині, на жаль, мають серйозні вади, що, як видається, не одержують належних критичних оцінок та серйозно применшують спроможність

МКПР належним чином описати «роботу» кримінального права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. МКПР присвячено чимало публікацій українських авторів [1–5], однак інтелектуальна традиція спиратися на МКПР для пояснення «роботи» кримінального права має не суто українську генезу, а сягає своїм корінням радянської доби. Причому і тоді, і нині кримінально-правові уявлення про МКПР спираються на загальні теорії

механізму правового регулювання (далі – МПР), на утвердження яких чи не найбільше вплинув радянський філософ права С.С. Алексєєв [6].

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою публікації є висвітлення вищезгаданих вад МКПР, а також порівняння останнього з однією з аналітичних моделей, яка пропонується одним з іноземних авторів та, як видається, значно краще передає реалії функціонування кримінального права.

Виклад основного матеріалу. Саме поняття МКПР розуміється українськими авторами дуже подібно. Наприклад, визначення С.Д. Шапченко МКПР як «нормативно визначеної взаємодії окремих елементів правової системи, що забезпечує (має забезпечувати) виконання завдань, які стоять перед кримінальним правом як окремою галуззю права» [1, с. 64], навряд чи викликало кардинальні заперечення в інших авторів, які у своїх роботах звертаються до цієї аналітичної моделі.

Однак було б перебільшенням сказати, що існує консенсус стосовно окремих аспектів МКПР. Наприклад, немає єдності в питанні про структуру МКПР. З одного боку, С.Д. Шапченко вважає, що її утворюють: 1) норми кримінального права; 2) юридичні факти; 3) кримінально-правові відносини; 4) акти застосування кримінального права; 5) акти реалізації кримінального права [2]. З іншого боку, вужче коло елементів МКПР виділяє Ю.В. Баулін: 1) норми кримінального права; 2) юридичні факти; 3) акти застосування кримінально-правової норми [4]. Так само немає єдності й у питаннях термінологічного характеру. Наприклад, С.Д. Шапченко [1; 2], П.С. Берзін [3] та І.І. Мітрофанов [5] визнають, що одним з елементів МКПР є кримінально-правові відносини, дотримуючись однакових поглядів щодо їх класифікації, однак при цьому по-різному називають окремі типи кримінально-правових відносин. Ті види відносин, які С.Д. Шапченко та П.С. Берзін називають загальнорегулятивними та охоронними, І.І. Мітрофанов називає запобіжними та відновлювальними відповідно. Однак найбільше відмінностей у поглядах українських авторів, як видається, криється в питанні «динаміки» МКПР. Окремі з авторів (наприклад, С.Д. Шапченко [2]) навіть характеризують її за допомогою спеціального терміна «режими функціонування МКПР». Якщо вести мову більш конкретно, то за зміною режимів функціонування МКПР криється зміна типів правовідносин між людиною та державою, а щонайголовніше – динаміка прав та обов'язків людини та держави.

Загалом, можна виокремити три основні підходи до визначення динаміки МКПР:

1) «однорежимний» (наприклад, Ю.В. Баулін [4]), за якого МКПР «запускається» з моменту вчинення особою акту поведінки, який порушує норму-заборону кримінального права. Варто застерегти, що термін «акт поведінки, який порушує норму кримінального права» ужитий як нейтральний, ураховуючи те, що українські автори можуть характеризувати зазначену обставину більш конкретним («кримінальне правопорушення») або більш абстрактним («кримінально-правова аномалія») термінами;

2) «дворежимний» (наприклад, П.С. Берзін [3], І.І. Мітрофанов [5]), за якого «запуск» МКПР пов'язується з моментом набрання чинності норми-заборони кримінального права, що покладає на особу обов'язок дотримання такої норми, а у разі вчинення особою акту поведінки, який порушує норму кримінального права, «активується» інший «режим функціонування МКПР»;

3) «три режимний» (наприклад, С.Д. Шапченко [2]), який підхід загалом подібний до попереднього, однак передбачає виокремлення ще одного «режиму функціонування МКПР», який пов'язується з актом застосування норми кримінального права, яким зазвичай, але не завжди, є обвинувальний вирок суду.

На жаль, під час детального розгляду виявляється, що кожен із цих підходів є штучним, оскільки не відповідає реальному стану сучасного позитивного права.

1. Заперечення регулятивного впливу норм кримінального права на поведінку людей. Таке заперечення характерне для «однорежимного» підходу до МКПР. Наприклад, С.Я. Лихова зазначає, що «правові відносини, врегульовані нормами конституційного, сімейного, трудового, господарського, адміністративного та інших галузей права, залишаються поза межами механізму кримінально-правового регулювання, який, діючи в загальноохоронному режимі, «включається» лише тоді, коли вказані правовідносини порушуються, тобто вчинюється злочин (хоча під правопорушенням в широкому плані розуміються не тільки злочини)» [6, с. 75]. Таким чином, відсутність регулятивного впливу норм кримінального права на поведінку людей обґрунтовується тим, що такий вплив чинять норми інших галузей права (конституційного, адміністративного, цивільного тощо), саме вони стримують людей від порушення норм кримінального права. Іншими словами, на думку прихильників, людина

не краде чуже майно не тому, що це забороняє кримінальне право, а тому, що цивільне право вимагає поважати чужу власність. На наш погляд, є дві причини вважати таке обґрунтування непереконаливим:

а) в окремих випадках норми кримінального права абсолютно криміналізують окремі аспекти (пласти) соціального життя, не залишаючи місця для впливу на поведінку людей нормам регулятивних галузей права. Наприклад, ст. 300 Кримінального кодексу України (далі – КК) забороняє ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію. Така абсолютна заборона не залишає місця для «позитивного» регулювання ввезення, виготовлення та розповсюдження вищезгаданих творів. Інший приклад – передбачена ст. 111 КК заборона державної зради, що може полягати, наприклад, у наданні іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. Ця заборона означає, що не існує жодної можливості яким-небудь чином регулювати надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, оскільки протилежне виглядало б геть абсурдним;

б) сучасне право ґрунтується на вимозі визначеності кримінального права (закону). У багатьох європейських правових системах (наприклад, ФРН, Іспанії, Італії) ця вимога є складником принципу законності в кримінальному праві. В українській правовій системі згадана вимога більше скидається на конкретизацією загальної вимоги визначеності права, що є складником принципу верховенства права. Наприклад, нещодавно Конституційний Суд України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) ст. 368-2 Кримінального кодексу України від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019, оцінюючи положення згаданої ст. 368-2 КК, спирався саме на закріплені у ч. 1 ст. 8 Конституції України принцип верховенства права: «Одним із головних елементів принципу верховенства права, закріпленого в ч. 1 ст. 8 Основного Закону України, є юридична визначеність. Конституційний Суд України наголошував на важливості вимоги визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі». Як би не розв'язувалося питання

про місце вимоги визначеності кримінального права в структурі правової системи (правопорядку), це не впливає на її мету – створити чітке уявлення про межу між тим, що заборонено чи не заборонено кримінальним правом, що дає людині можливість ухвалювати життєві рішення (робити вибір на користь певного типу поведінки), усвідомлюючи можливі правові наслідки. З огляду на це, ідея про те, що норми кримінального права не впливають на поведінку людей, виглядає не зовсім переконливою. Якби ця ідея була правильною, то у визначеності норм кримінального права не було б жодного сенсу, тому виявлялося б прийнятним непослідовне та довільне застосування норм кримінального права судами.

2. *Визнання права держави вимагати від особи дотримання норми кримінального права.* Ті автори, які визнають, що норми кримінального права можуть регулятивно впливати на поведінку людей, розвивають цю тезу, стверджуючи, що норма кримінального права породжує для людини обов'язок її дотримання, а держава має право вимагати від індивіда дотримання цієї норми. Однак при цьому виглядає не зовсім зрозумілим, як саме держава може реалізувати своє право щодо людини. Очевидно, вимагати дотримання норми права можна лише тоді, коли особа не вчинила акт поведінки, що суперечив би цій нормі права, однак у прикладній площині це відкривало б безмежні можливості для втручання органів влади в життя людей через нескінченні вказівки, що спрямували б поведінку людей у «правильне», на думку органів влади, русло, усуваючи ризик недотримання норм кримінального права. Якби ж запровадження норм кримінального права дійсно породжувало для держави подібні правомочності, то це означало б, що норми кримінального права насправді є лише «ширмою» для безмежного адміністративного тиску на індивіда. Такий тиск, однак, був би очевидним запереченням людської гідності як наріжної конституційної цінності, яка передбачає визнання людини суб'єктом, здатним самостійно визначати свій життєвий шлях та ухвалювати рішення, та запереченням основоположних прав людини, що впливають з ідеї людської гідності. Найголовніше ж, що реально правова система України ні на конституційному, ні на субконституційному рівнях не допускає подібного державного втручання. Отже, право держави вимагати від індивіда дотримання норми кримінального права є не більше ніж теоретичною ілюзією.

3. *Обов'язок особи піддатися кримінально-правовим наслідкам, що виникає з моменту вчинення акту поведінки, який порушує норму-заборону кримінального права.* Виникнення зазначеного обов'язку у вказаний момент передбачають усі поширені в українській доктрині кримінального права підходи щодо динаміки МКПР, хоча вони й можуть робити це термінологічно (описувати згаданий обов'язок різними термінами) та аналітично (обґрунтовувати обов'язок різними аргументами) по-різному. Однак не може не виникати закономірного питання про те, як саме особа повинна реалізувати згаданий обов'язок. Логічно припустити, що особа має повідомити про вчинений нею акт поведінки органам влади, щоб вони визначили міру кримінально-правових наслідків, якої особа має зазнати. У такому разі позбавлялися б сенсу гарантії, передбачені ст. 62 Конституції України, як-от презумпція невинуватості, привілей від самовикриття, принцип *in dubio pro reo*. Корінь проблеми, на наш погляд, полягає в тому, що прихильники різних підходів щодо динаміки МКПР, дивляться на акт поведінки, який порушує норму-заборону кримінального права, як на певне об'єктивне чи й природне явище, хоча насправді йдеться про явище соціальної дійсності, існування якого не є можливим поза взаємодією різних суб'єктів. Наприклад, наші судження про те, що хтось вчинив добре чи погано, має не дескриптивний (описовий), а аскриптивний (такий, що приписує) характер. У площині кримінального права судження про те, що акт поведінки людини порушує норми кримінального права, загальні чи конкретні судження про те, що людина вчинила кримінальне правопорушення, так само мають аскриптивний характер, а отже, не є можливими як без діяча («автора» акту поведінки), так і без оцінювача (стороннього суб'єкта, який дає акту поведінки оцінку на предмет невідповідності нормі кримінального права). В Україні, як і в інших сучасних правових порядках, які гарантують основоположні права людини та принцип розподілу влад, згаданим оцінювачем може бути лише суд, який робить висновки про те, що акт поведінки порушує норму кримінального права у визначених правом порядку та формах. Таким чином, акт поведінки людини можна охарактеризувати як такий, що порушує норму кримінального права (як кримінальне правопорушення), лише від моменту, коли таку оцінку у своєму рішенні (зокрема, обвинувальному вирокі) висловить суд. Як влучно зазначив іспанський філософ права Л. Дуарте Д'Алмейда, “Nullum crimen

sine iudicio” – «Злочин існує лише як процедурна реальність» [8, с. 191]. Таким чином, звичні для українського правового дискурсу висловлювання на кшталт «А вчинив крадіжку» виглядають менш точними, ніж висловлювання «А винний у вчиненні крадіжки», «А відповідальний за [певну поведінку] як за крадіжку». Зрештою, якщо суд визнає (приписує) несумісність акту поведінки з нормою кримінального права, то обов'язок зазнати кримінально-правових наслідків може виникати в особі не раніше судового визнання.

Підсумовуючи, слід констатувати, що кожен із підходів щодо динаміки МКПР, які обстоюють українські автори, має серйозні вади з точки зору відповідності аналітичних моделей, що пропонуються, стану позитивного права.

Звісно, не лише українська доктрина кримінального права намагається пояснити особливості «роботи» кримінального права. Наприклад, це питання перебуває у фокусі уваги сучасного англійського криміналіста Е. Сайместера. В одній зі своїх монографій він описує «роботу» кримінального права так: «загалом, функціонування матеріального кримінального права можна поділити на три стадії. По-перше, держава «криміналізує» певну діяльність, установлюючи заздалегідь і чітко перелік конкретних дій чи бездіяльності, які заборонені, разом із діапазоном санкцій за порушення. По-друге, в судовому засіданні вона засуджує осіб, які порушили ці заборони. Нарешті, вона накладає на тих, кого засуджує, покарання, яке виводиться з певного діапазону допустимих санкцій» [9, с. 3]. Зауважимо, що розрізнення другої та третьої «стадій», вочевидь, є даниною тому, що в англійському кримінальному процесі засудження особи та призначення їй покарання є окремими процесуальними діями. Однак не можна не помітити глибинну спорідненість обох цих «стадій», оскільки йдеться про ретроспективну реакцію держави щодо акту людської поведінки. Схоже, що й сам Е. Сайместер цілком усвідомлює цей зв'язок, оскільки у своєму підручнику з кримінального права виокремлює не три, а два «виміри» функціонування кримінального права – *ex ante* та *ex post*. «*Ex ante* право окреслює заборонені діяння та застерігає громадян не вчиняти цих діянь, щоб не бути покараними. *Ex post* висловлює осуд (засуджує) та карає ... осіб, які порушують заборони» [10, с. 6].

Модель «стадій» («вимірів») кримінального права Е. Сайместера виглядає спрощеною, а в чомусь і примітивною порівняно з будь-яким із українських підходів до МКПР. Наприклад,

характеризуючи *ex post* «вимір» кримінального права, Е. Сайместер веде мову лише про засудження та покарання, що залишає за межами його моделі будь-які інші правові наслідки порушення норм кримінального права, зокрема так звані заходи безпеки. Так само він не намагається виокремлювати в межах кожної(-го) «стадії» («виміру») окремі елементи. Однак видається, що модель Е. Сайместера в точніше передає особливості функціонування кримінального права порівняно з будь-яким українським підходом до МКПР:

1) на відміну від «однорежимного» підходу до МКПР модель «стадій» («вимірів») кримінального права Е. Сайместера не ігнорує вплив кримінального права на життєвий вибір людини. Характеризуючи акт криміналізації, він підкреслює: «[Ц]ей акт є примусовим. Попередження є не просто порадою, а погрозою, оскільки повідомляє про намір завдати небажаних наслідків [щодо обвинуваченого], залежно від [його] [поведінки]; понад те, наслідки будуть завдані не лише тоді, коли [поведінка] [обвинуваченого] [матиме місце], а тому, що [вона] [мала місце] та є небажаною» [9, с. 6];

2) модель Е. Сайместера, на відміну від українських підходів до МКПР, більш точно описує «роботу» кримінального права, оскільки пов'язує її з парламентським актом криміналізації та судовим актом засудження та покарання особи, але не з актом поведінки людини, що порушує кримінально-правову заборону. Як зазначалося вище, уявлення про те, що кримінальне право хоч якось виявляє себе стосовно людини в момент порушення нею кримінально-правової заборони, є умоглядними та такими, що не узгоджуються з положеннями позитивного (зокрема, конституційного) права. Варто зазначити, що ця особливість моделі «стадій» («вимірів») кримінального права Е. Сайместера кореспондує з поширеними в іноземній юриспруденції поглядами про співіснування двох якісно відмінних типів норм кримінального права, які мають у своїй основі запропонований британським філософом Г. Гартом поділ норм права на первинні та вторинні: «[У]раховуючи складність правової системи, виникає необхідність шукати відмінність між двома різними (хоч і пов'язаними) типами правил. Правила першого типу, які можна вважати базовими або первинними, наказують робити що-небудь або утримуватися від певних дій незалежно від бажання. Правила другого типу виявляються певним чином паразитичними або вторинними стосовно перших, оскільки вони дозволяють людям через учи-

нення певних дій ввести нові правила першого типу, видалити або змінити старі, різними способами змінити сферу їх застосування і встановити контроль над їх виконанням. Правила першого типу встановлюють обов'язки; другого – дають публічну або приватну владу. Правила першого типу стосуються дій, які полягають у фізичних рухах або змінах; другого – дозволяють чинити дії, що можуть призвести не тільки до фізичних рухів або змін, а і до створення або модифікації обов'язків або зобов'язань» [11, с. 87]. Транспоновані в площину кримінального права ідеї Г. Гарта дали підстави окремим іноземним авторам розрізняти в масиві кримінально-правових норм два їх основні типи, що різняться за змістом та адресатами. Наприклад, таке розрізнення проводив ще наприкінці XVIII століття англійський філософ права І. Бентам: «закон, що обмежується створенням злочину, і закон, який велить накладати покарання в разі вчинення такого злочину, – два різні закони, а не частини (як це дотепер пояснювалося) одного і того ж закону. Акти, які вони вимагають, зовсім різні; особи, до яких вони звернені, зовсім різні. Приклад: «Нехай людина не краде» і «Нехай суддя велить повісити будь-кого, хто винний у крадіжці». Ці закони можуть бути названі, перший – імперативним, другий – каральним (*punitory*); але якщо каральний велить накладення покарання, а не просто допускає його, то він імперативний, як й інший, тільки він при цьому ще каральний, тоді як перший – ні» [12, с. 241]. У сучасну добу це розрізнення підтримує, зокрема, один із найбільш авторитетних американських фахівців у сфері кримінального права П. Робінсон, який розмежовує «правила поведінки (*rules of conduct*)» та «принципи розгляду справи (*principles of adjudication*)»: «функція правил поведінки полягає в тому, щоб *ex ante* зорієнтувати все населення щодо того, що вони можуть / повинні / не повинні робити. Функція принципів розгляду справи полягає в тому, щоб скерувати правозастосувачів (тобто прокурорів, присяжних та суддів) в *ex post* оцінці винуватості особи в порушенні правил» [13, с. 731]. Навіть на термінологічному рівні можна простежити зв'язок між поглядами П. Робінсона на норми кримінального права та поглядами Е. Сайместера на функціонування кримінального права: «стадії» кримінального права *ex ante* (Е. Сайместер) відповідають «правила поведінки», що «працюють» *ex ante* (П. Робінсон); «стадії» кримінального права *ex post* (Е. Сайместер) відповідають «принципи розгляду справи», що «працюють»

ex post (П. Робінсон). Зауважимо, що виокремлення двох відмінних за змістом та адресатами типів норм кримінального права характерне не лише для англо-американської правової традиції. Аналогічне розрізнення проводиться, наприклад, в одному з найбільш авторитетних німецьких підручників із кримінального права за авторства Х.-Х. Єшека та Т. Вейгенда: «[п]равові положення мають подвійний характер: вони є імперативними правилами детермінації [поведінки], а як шкала судового переслідування поведінки – правилами оцінки» [14, с. 350];

3) на відміну від усіх варіантів МКПР, що обстоюють в українській літературі, модель «стадій» («вимірів») кримінального права Е. Сайместера вільна від штучних (уявних) прав та обов'язків держави та людини, які суперечать реаліям позитивного права.

Висновки. Підходи українських авторів до МКПР та модель «стадій» («вимірів») кримінального права Е. Сайместера є свідченням такого: попри істотні відмінності національних традицій кримінального права, зокрема української та англійської, національні доктрини криміналь-

ного права прагнуть до напрацювання моделі, яка б на найбільш загальному рівні пояснювала (описувала) функціонування кримінального права. У цьому, напевне, немає нічого дивного, зважаючи на місію правової доктрини віднаходити, пояснювати та критикувати правові явища з метою прогресивного розвитку правової системи. Попри те, що МКПР та модель «стадій» («вимірів») кримінального права переслідують одну й ту ж мету, вони втілюють два різних інтелектуальних способи її досягнення. Модель «стадій» («вимірів») кримінального права Е. Сайместера є спробою пояснити «роботу» кримінального права «знизу», зважаючи на те, як позитивне кримінальне право виявляє себе щодо конкретної людини. МКПР же пояснює функціонування кримінального права «згори», відштовхуючись від «загальнотеоретичного» МПР, що призводить до ігнорування певних аспектів впливу позитивного кримінального права на людину («однорежимний» підхід до МКПР або до викривлення цього впливу (див. вище про «право держави вимагати дотримання норм кримінального права», «обов'язок особи піддатися кримінально-правовим наслідкам»).

Список літератури:

1. Шапченко С.Д. Механізм кримінально-правового регулювання в правовій системі України: поняття та структура. *Вісник Київського національного університету. Юридичні науки*. Вип. 40. 2000. С. 63–67.
2. Шапченко С.Д. Механізм кримінально-правового регулювання в правовій системі України: основні режими функціонування. *Вісник Київського національного університету. Юридичні науки*. Вип. 47. 2002. С. 198–203.
3. Берзін П.С. Механізм кримінально-правового регулювання: загальнотеоретичні аспекти. *Право і громадянське суспільство*. 2014. № 1. С. 45–66. URL: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-7-2014/item/168-mekhanizm-kriminalno-pravovoho-rehulyuvannya-zahalnoteoretychni-aspekty-berzin-p-s>
4. Баулін Ю.В. Кримінально-правове регулювання: основні проблеми. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 жовт. 2018 р., м. Харків). Харків, 2018. С. 23–28.
5. Механізм кримінально-правового регулювання. Кременчук : Видавець ПП Щербатих О.В., 2019. 480 с.
6. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. Москва : Юрид. лит., 1966. 187 с.
7. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України). Київ : ВПЦ «Київський університет», 2006. 573 с.
8. D'Almeida L. D. Description, ascription, and action in the criminal law. *Ratio Juris*. 2007. 20(2). P. 170–195.
9. Simester A. P., Von Hirsch, A. Crimes, harms, and wrongs: On the principles of criminalisation. Bloomsbury Publishing, 2011. 258 p.
10. Simester A. P., Spencer J. R., Sullivan G. R., & Virgo G. Simester and Sullivan's criminal law: theory and doctrine. 6th ed. Oxford : Harta Publishing, 2016. 967 p.
11. Харт Г.Л.А. Понятие права / пер. с англ., под общ. ред. Е.В. Афонасина и С.В. Моисеева. Санкт-Петербург : Изд-во Санкт-Петербургского университета, 2007.
12. Bentham J. An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. Batoche Books, 2000. 248 p.
13. Robinson P. H. Rules of Conduct and Principles of Adjudication. *University of Chicago Law Review*. 1990. Vol. 57. P. 729–771.
14. Jescheck H.-H., Weigend T. Tratado de derecho penal. Parte General / trad. O.M. Cardenete. Vol. I. 5 ed. Lima: Instituto pacifico, 2014. 767 p.

Zadoia K.P. MECHANISM OF CRIMINAL LAW REGULATION AND MODEL OF “STAGES (DIMENSIONS)” OF CRIMINAL LAW: COMPARISON OF UKRAINIAN AND ENGLISH APPROACHES TO THE FUNCTIONING OF CRIMINAL LAW

The Ukrainian doctrine of criminal law usually describes the work of criminal law using an analytical model called the mechanism of criminal law regulation. There is no single point of view on the structure of the mechanism of criminal law regulation. There are also several approaches to the dynamics of the mechanism of criminal law regulation: “single-mode” approach, according to which criminal law begins to “work” from the moment a person commits an act of conduct that violates the prohibition of criminal law; “dual-mode” approach, according to which the beginning of the “work” of the mechanism of criminal law regulation is associated with the entry into force of the prohibition of criminal law and in case of committing an act of conduct that violates criminal law another mode of functioning of the mechanism of criminal law regulation activates; the “three-regime” approach is generally similar to the previous one, but provides for the another “mode of functioning of the mechanism of criminal law regulation”, which is associated with the application of criminal law (conviction). The mechanism of criminal law regulation is characterized by a number of serious shortcomings. The “single-regime” approach to the mechanism of criminal law regulation denies that the norms of criminal law regulate people’s behavior. Instead, the opinion is expressed that this is done by the norms of other branches of law (civil, administrative, etc.). However, in this case, the requirement of legal certainty of criminal law, which is the cornerstone of modern jurisprudence, is no longer served its purpose. All variants of the mechanism of criminal law regulation recognize the right of the state to require a person to comply with criminal law and the obligation of a person to be subjected to criminal consequences arising from the moment of committing an act that violates the prohibition of criminal law. However, such a right and an obligation are illusory and infringe the constitutional provisions on fundamental rights.

The English lawyer A. Simester advocates a different view of the “work” of criminal law – the model of “stages” (“dimensions”) of criminal law. According to this author, there are two “stages” of the functioning of criminal law – ex ante and ex post. Ex ante criminal law outlines prohibited acts and warns citizens not to commit them. Ex post criminal law condemns and punishes those who violate prohibitions. Such an analytical model is free from the flaws inherent in the mechanism of criminal law regulation and better describes the functioning of criminal law.

Key words: norms of criminal law, mechanism of criminal law regulation, stages of criminal law, prohibition, conviction.